

מי שהיה פרק תשיעי פסחים

צמא. תורה אור השלם

1. גם אריל מקריש חכם יקשב אטם שפתי נבון; משלי יז כח

2. ואם ימעט הבית מדידת משה וקלק הוא ולשכנו יקרב אל ביתו במבוקת נפשתי איש לפי אכלו תבסו על דהוה; שמו"ט יב ד

רבינו הגנאל (המשך)

מאותו שנמנת בו, ועכשיו נמנית על שלי. ואם שלך הוא, ידי משוכות משל ומנחית על שלך. וכך עושה השני. נמצאו אותם שהביאו מן השוק הם יעקרים על הובח, והיעקרים שהיו מקודם נמנו עמהם. ויתכן שכל אחד מהם יוצא בעיקר פסחו של חבירו בכלל אלו שהביאו מן השוק. ולפיכך אמרו לימא מתני' דלא כרבי יהודה, התיב ואם ימעט הבית מהיות משל שמתמעטין והולכין ובלבד שיהא אחד מבני חבורה קיים דברי ר' יהודה, ר' יוסי אומר בלבד שלא יניח הפסח בא הכתוב אלא ללמד שלא יניחו הפסח כמות שהוא. ומשני ר' יוחנן אפילו תימא רבי יהודה היא מתני', כיון דאמר רבי יהודה אין שוחטין את הפסח על היחיד, מעיקרא למנוי אחרינא בהדיה קאי, וכאלו היא דאתי עכשו ומנייה בהדיה על פסחו מלכתחלה בהדיה הוא כאלו נמנה על הראשון ותמיהו עיקרא ניהו, הלכך מבני חבורה רמי. אמר רב אשי מתני' נמי דיקא דצריך להשאר אחד מבני חבורה מדיקתי וכן חמש חבורות ולא חמשה חמשה, ולא קמי' (וכן חמשה) וכן חמש חבורות של ארבעה חמשה, אלא תני חמשה שילכו ארבעה מהן בכל חבורה אחד מהן, וישאר אחד מהן בחבורה שלו, ויביאו אצלו מכל חבורה אחת, נמצאו בכל חבורה חמשה, ואלו הן חמש חבורות, ארבעה מהן אחת ארבעה, וחבורה אחת ארבעה, נמצאו שיש בה ארבעה הולך אחד מהן בכל חבורה. הלכו הארבעה בארבע חבורות ולא נשאר בחבורתן אחד אלא הן הן לעצמו ולה שהביאו מן השוק וממנה עמו עליה, והולך אצל שמשך אותו הכבש השני, וגם הוא עושה כמעשה חבורו. וכן אומרין, אם שילת הפסח הזה ידך שמתעט

לכו כולן לימשך ימנו עליו אחרים תחלה אצל לבני חבורה ראשונה לא קפיד קרא: כיון דאמר ר' יהודה, צפרקין דלעיל (דף סא). מעיקרא לאימנוי אחרינא עליה קאי ואפילו אין שם מערובת הלכך זה הבל מן השוק וממנה עליו בכל מקום שהוא היה אחד מבני חבורה ראשונה:

מתני' נמי דייקא. דר' יהודה היא:
חמשה וארבעה לא. חמש חבורות שיש בהן אחת של ארבעה אנשים ואין בה כדי לחלק אחד לכל פסח ופסח לא שרי מתני'. מ"ט לאו משום דלא פש אחד מבני חבורה גציה. שאם נתחלפו פסחן של אלו לאותה חבורה שנתחלפה אחרי כן שיש ארבעה מארבע חבורות ומאותה של ארבעה לא (הי' זה דלרבי יוסי טעמא משום דלרין אחד מצעליו שימנה בו את האחרון אצל חבורה ראשונה דשעת לקיחה לא קפיד אפילו איכא זהו חבורה של ד' נמי איכא תקנתא שימנו מן השוק אחד עמו ככל מקום שהוא פסחן וממלאו עליו חמשה אנשים כדי לחלק אחד לכל פסח ופסח אלא שמעט מינה אצני חבורה קפיד:

הדרן עלך מי שהיה צמא

הדרן עלך מי שהיה צמא וסליקא לה פסח שני

פסקי הלכות פסח שני בקצרה

לפי שאין היחידים עושין צמא אלא בזמן שרוב הקהל עשו הראשון, וכן אם היו רוב הקהל צמאי ממים ומיעוטן צמאי צמאי טומאות הטמאי ממים עושין צמא ראשון ואינן עושין לא צמא ראשון לפי שאין טומאה דוחה צמא ראשון אלא טומאת מת לצד ובשני אינן עושין לפי שאין עושין צמא שני אלא אם נעשה הראשון צמאה. היו שלש הקהל טהורים ושלש טמאי ממים ושלש טמאי צמאי טומאות הטמאי ממים אינן עושין לא צמא ראשון שהרי הן מיעוטין לגבי טהורים עם הטמאים משאר טומאות ובשני אינן עושין שהרי מיעוטן עשו צמא ראשון. כיצד משערין הפסח לידע אם רוב הקהל טמאים או טהורים אין משערין בכל האוכלין שאפשר שיהיו עשירים מנמים על פסח א' ומשלתין אותו לשחוט כד' א' אלא משערין בכל הנכנסין לעורה. ועד שהן מצוין קודם צמא כמ' הראשונה משערין אותן. פסח שהקריבוהו צמאה נאכל צמאה שמתחלה לא צמא לאכילה. ואינו נאכל אלא לטמאי מת שנדחת להם הטומאה ולכיוצא בהן מטמאי טומאת מגע אצל לא לטמאים טומאה יואה מגופן ואם אכלו פטורין ואפילו אכלו טמאי מת מהאימורין שלו פטורין. צד"א שהפסח נאכל צמאה כשנטמאו הציבור קודם זריקת הדם אצל אם נטמאו לאחר זריקת הדם לא יאכל. שחטוהו צמאה ונטמאו רוב הציבור קודם זריקת זורק את הדם והפסח לא יאכל. היו כלי שרת טמאים צמא ויזאלו צו אע"פ שמתמאין את הבשר לא יעשהו אלא הטהורים ויזאלו אע"פ שהוא טמא שמוטב יאכל צמאה צמא ששר שיהא צמא ולא יאכלוהו טמאי הגוף שהם צמא: מה בין פסח ראשון לשני הראשון אסור צמא צמא צמא צמא וכל ימנא ואינו נשחט על חמץ וצריך ציקור ד' ימים ואין מוילאין ממנו חוץ לחבורה ועוון הלל צמאיתו ומציאין עמו חגיגה ואפשר שיצא צמאה אם טמא רוב הקהל וטומאת מת אצל פסח שני חמץ ומנא עמו צמאיתו ואין נשחט בג' כמות ואין צריך ציקור ואינו טעון הלל צמאיתו ומוילאין אותו חוץ לחבורתו וצמאיתו עמו חגיגה ואינו צמא צמאה ושניהם דוחין את השבת וטעוין הלל צמאיתו ונאכלין צמא צמאיתו על מנא ומרור ואין מוילאין מהן ואין שזרין בהן את העגס: נשים שנדחו לשני בין מפני טומאה ודרך רחוקה בין משאר אונס ושגגה הרי פסח שני להן רשות לפיכך אינן שוחטין עליהן בפני עגמן בשבת צמא שני. האונס שמת לו מת אחר חלות צד"ד שכבר נחמיי צמא שוחטין עליו וטובל ואוכל שאנינו לילה מדרבנן וכן מ"ט לו מת צד"ג ונקבר צד"ד אצל מת לו מת קודם חלות ידחה לשני ואם שחטו וזרקו עליו טובל ואוכל לערב. גר שנחמיי בין פסח ראשון לשני וכן קטן שהגיד בין צ' פסחים חייבין צמא שני ואם שחטו עליו צמאיתו פטור. הוזהר אינה דוחה שבת כגון (צ"ג) שגיע ז' שלו צד"ד בשבת אין מזין עליו ואפילו חל הי"ג בשבת אין מזין עליו צד"ג אלא למחרת צד"ד ואין שוחטין עליו אלא ידחה לשני:

(שאר עניני סדר וחובת ליל ט"ו מצוה הכל צמא א"ח)

מכאן אמרו. מפני דבר כזה אמרו יפה שתיקה כו' שאלו אמר ואמרו השני אין לו תקנה לא אמר ולא אמרו שניהן ראוין זה אוכל משלו כו':

לימא מתני' דקמיני שנים שנמערבו פסחיהן כו': דלא כר' יהודה.
 דבני שיהא א' מבני חבורה הראשונה קיים עליו דהא דלא אומן שנים שהביאו מן השוק אינן שזרין מבני חבורה האילו ולא היו בשעת לקיחתו. ועל כרחין רבי יהודה אצני שעת לקיחתו קפיד דאי אמנויין צמא הכי קמיני מאי איכא בין ידיה לרבי יוסי ונמנא שאם החלפו בשעת שחיטה על ידי המנאי והמשכה אין אחד מן הראשונים קיים עליו ורישא דקמיני דבניין שהחלפו מכל חבורה לכל הפסח טעמא דבני דבני אמנוי ומימא אם שלך הוא הפסח הזה ידיו משוכות משלנו וממנו על שלך ואם לאו דאיכא חד מצעליו התם מלך קא ממני עליה והיאך יכולין לומר וממנו על זה בלא רשות צעליו: (א) **ואם ימעט.** משמע אם ראו מתמעטין ומשכין ובלבד שיהא אחד מבני חבורה קיים דהא ימעט משמע שיש שזר: כמות שהוא. בלא צעליו ואם

בתיב חבורה איש איש כי יהיה טמא נכנס או צדק רחוקה לנס

או לדורותיהם ועשה פסח לה' בחדש השני בצרעה עשר יום בין הערבים יעשו אותו וגו' ככל חקת הפסח יעשו אותו. ושנינו שאף כל אונס צמא שחט או שגג צמא ראשון יעשה צמא אצל שחט ודרך רחוקה פטורין מן הכרת אפילו הויד צמא ושאר אונסין צמא ראשון אם הויד צמא חייב כרת. אצל הויד צמא ראשון בלא שום אונס ושגגה אפילו נאנס צמא חייב כרת: איחיה דרך רחוקה מי שהיה צמא וזין ירושלים יום י"ד עם עליית השמש ט"ו מיל או יותר היה פחות מזה ולא הגיע לירושלים מפני שעכצוהו צמאה או שהיה צמא ירושלים והיה חולה צמא ולא הגיע לעורה עד שעצר ומן הקרבה הרי זה אונס ואינו צדק רחוקה. היה חצוב צד ישראל חוץ לחומת ירושלים והצטיעוהו ללכת לערב שוחטין עליו אצל נכנס צד כרתים אין שוחטין עליו עד שיצא ואם שחטו עליו וזאלו הרי זה אונס שחטו עליו ולא יצא וכן האונס והחולה והזקן שיכולין לאכול שחטו עליהן ואחר שזרק הדם נטמאו צמא ואין יכולין לאכול פטורין מפסח שני וכן כל מי שהיה ראוי בשעת שחיטה וזריקה ונדחה אחר כך פטור מפסח שני. טמא שיכול להטהר צמא ראשון ולא טובל ושצ צמאיתו וכן הערל שלא מל צמא ראשון הרי זה הויד צמא ראשון: ואיחיה טמא נדחה לפסח שני כגון צמא חצוב נדות ויולדות ובעלי נדות אצל הנוגע צמא ושך וכיוצא בהם צמא י"ד הרי זה טובל ושוחטין עליו אחר שיטבול ואוכל לערב. חצ שראה צ' ראיות וטבל צמאיתו שוחטין עליו ואוכל לערב וכן שומרת יום כנגד יום ואם ראו אחר זריקת הדם פטורין מפסח שני ואין שוחטין על הנדה צמאיתו שלה: טמא מת שחל ז' שלו צמאיתו אף על פי שהוזהר עליו וטבל ורואו לאכול קדשים לערב אין שוחטין עליו ונדחה לשני צד"א שנטמא צמאה מת שהזיז מגלת עליהן אצל צמאה מת שאין הזיז מגלת עליהן שוחטין עליו צו' שלו אחר הזאה וטבילה. מי שעשה פסח צמאיתו שהוא טמא וזאלו כו' נודע לו שהיה טמא צמאה התהום פטור מפסח שני אצל נודע לו שנטמא צמאה וזאלו חייב צמא שני. צד"א צמאה אצל טמא כגון (צ"ג) טמא מת שנטמא צמאה התהום צמאיתו שני שחטו עליו אחר ששעה הפסח חייב צמא שני שחוקת הטמא טמא עד שנטמא ספק טומאה התהום טמא לפסח: צמאה מת בין דלא בין ספקו יחידים שהן מיעוט הצבור נדחין ולא צבור אפילו הם מחלטה קהל אין נדחין שאם היה צמא ראשון רוב הקהל או הכהנים או כלי השרת טמאים צמאה מת עושין הפסח הטמאים עם הטהורים צמאה אפילו היה צמא הטמאים רק א' [עד דף]. מי מחלטה על מחלטה כולן עושין צמאיתו והטהורים עושין לעגמן צמאה וטמאים לעגמן צמאה. היו נשים צמאה. היו נשים צמאה רוב טהורים וטמאים עושין הראשון והטמאין אינן עושין לא הראשון ולא השני. היו רוב הקהל טמאים צמאיתו ומעוטן טמאי מת אומן טמאי מת אין עושין לא צמא ראשון לפי שהן מיעוט וגם שני אינן עושין

(א) מס' ד"ה וזמא פ"ו, (ב) [מוספתא פ"ו ה"ה], (ג) [לעיל ס"א], (ד) מיר פ"ד; (ה) ע"י כסף משנה פ"ו הלכה ח מהלך ק"פ צד"ה ד"ה, (ו) היינו לדעת ש"י ואין ק' דעת הוספתא והרמב"ם (ו, ז) מוספתא פ"ח ה"ה, (ח) שם, (ט) וצמא (ק, ט, ז) צ"ל טמא מת,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דלא כרבי יהודה וכו' רשות צעליו הס"ד ואח"כ מ"ה מלמד שמתמעטין ואם ימעט:

רבינו הגנאל

מכאן אמרו יפה שתיקה לחכמים ק"ו לטפשים. וכתוב גם אריל מחריש חכם יחשב אוטם שפתיו נבון. שתי חבורות שנתערבו פסחיהם אלו מושכין להם אחד וכו'. פ"י בני חבורה זו מושכין (לו) [להם] כבש אחד וכו' חבורה האחרת מושכין להם הכבש האחר, אחד מבני חבורה זו בא ומנחה עם בני חבורה האחרת ואחד מבני חבורה האחרת בא לו ומנחה עם בני חבורה זו. וכך הן אומרין, אם זה הפסח משלו הוא (ידינו) [ידיו] משוכות על שלנו, ואם זה הפסח הוא שהיה לחבורתך ויש לך חלק בכללם הרי הוא לך [ידיו] [ידינו] משוכות משלנו וממנו על שלך. ולמה צריכין אנו לכך, מפני שאנו צריכין להיחיד את שנתמנה עיקר על אותו הפסח מתחלה יהיה מנה וגם עיקר יעקב וימיה אחרים עמו. וכך עושין בני חבורה האחרת, כאשר פירשנו מעשה האחרת כך מעשה השניה. וכן חמש חבורות של חמשה חמשה ושלו עשרה עשרה נמשכין להם אחד מכל וכן הן אומרין ופשוטה היא. שנים שנתערבו פסחיהן זה מושך לו כבש אחד, וזה מושך לו כבש אחד, זה ממנה עמו אחד מן השוק על פסחו, וזה ממנה עמו אחד על פסחו אחד מן השוק. נמצאו בכל פסח שנים שנים, זה ראשון שחמשה אחר הכבש שנתערב לפסחו מניח אותו הכבש שמשך לעצמו ולה שהביאו מן השוק וממנה עמו עליה, והולך אצל שמשך אותו הכבש השני, וגם הוא עושה כמעשה חבורו. וכן אומרין, אם שילת הפסח הזה ידך שמתעט

בעזרת האל יתברך נשלם סדר פסח ראשון ושני